

4. Свинко Й. М., Дем'янчук П. М. Дністровський каньйон – природний геологічний музей. *Дністровський каньйон – унікальна територія туризму* : матер. Міжнародної наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 16-18 травня 2009 р. Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. С. 43–47.

5. Управління екології та природних ресурсів Тернопільської області. URL: <http://www.ecoternopil.gov.ua/index.php/pryrodni-resursy/pryrodno-zapovidnyi-fond/merezha-pzf/20-merezha-pryrodno-zapovidnoho-fondu>

ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНІ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ БЕРЕЗНІВСЬКОГО РАЙОНУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Сказько О. Ю.

*Львівський національний університет імені Івана Франка
Науковий керівник – канд. геогр. наук, доц. Брусак В. П.*

Збереження цінних та рідкісних об'єктів живої і природи має таку ж давню історію, як і історія людства. А однією з найважливіших складових природного середовища є геологічне середовище та рельєф. За підрахунками фахівців-геологів [2; 3], в Україні зареєстровано понад 500 унікальних феноменів неживої природи, але існують і десятки незареєстрованих, однак не менш важливих об'єктів. Тож основними завданнями, що стоять перед науковцями географами та геологами є інвентаризація, природоохоронна оцінка і розробка рекомендацій щодо охорони пам'яток неживої природи та їхнього природно-пізнавального, рекреаційного й екоосвітнього використання. Важливою передумовою цього є розробка методичних аспектів інвентаризації (картографічної паспортизації) та уніфікованих критеріїв їхнього оцінювання, наукове обґрунтування раціонального використання пам'яток у різних регіонах країни [1, 46].

У даний час існують різні класифікації пам'яток неживої природи (передусім геологічних і геоморфологічних), які ґрунтуються на різних принципах – предметному (змістовному), генетичному, за розмірами, за науково-пізнавальною значимістю тощо. Однак можна виокремити три основні класи пам'яток неживої природи: геологічні, геоморфологічні та гідрологічні [1].

До *геологічних пам'яток* належать стратиграфічні (розрізи

різновікових відкладів) та опорні розрізи осадових та магматичних утворень, унікальні поховання викопних решток органічного світу, розрізи й окремі елементи родовищ корисних копалин, прояви розривної та складчастої тектоніки, магматичні прояви.

У довіднику “Геологические памятники Украины” (1987) в межах північно-західного краю Українського кристалічного щита в межах Березнівського району виділено 7 стратиграфічних і геохронологічних та 5 мінералого-петрографічних пам’яток природи [3]. У довіднику “Геологічні пам’ятки України” (2006) згадано 9 геологічних пам’яток. Однак тільки три з них мають заповідний статус місцевого значення, решта унікальних об’єктів залишаються поза охороною [2].

Одним із найбільш цікавих об’єктів дослідження в межах Березнівського району є *Відслонення кристалічних порід уздовж річки Случ*, що утворене різноманітними за складом гнейсами тетерівської серії та гранітами житомирського комплексу палеопротерозойського віку, які залягають у вигляді лінійних складок переважно субширотного напрямку, з крутим, часто вертикальним, падінням порід. Екологічний стан відслонень добрий. Об’єкт входить у територію Надслучанського регіонального ландшафтного парку. Нами досліджена ця пам’ятка та укладено її паспорт (табл. 2).

До *геоморфологічних пам’яток природи* належать групи генетично однорідних форм рельєфу та їх елементи, а також виражені в рельєфі геологічні об’єкти. Оскільки вони утворилися під впливом ендо- і екзогенних процесів, найзручніше їх класифікувати за генезисом на окремі типи форм рельєфу (денудаційний, вулканічний, флювіальний тощо), а за морфологією утворень – на види (скелі, печери, останці тощо). У межах досліджуваної території юридичний статус не оформлений для жодної з геоморфологічних пам’яток. Однак всі вони цікаві для спостереження та вивчення. Особливу цінність становлять такі об’єкти як «Вітковицька пустеля» (фрагмент незадернованих пісків площею 1 км²), «Козацька гора» (комплекс невисоких піщаних кучугур) та «Соколіні гори» (комплекс відслонень уздовж берегів р. Случ у яких можна спостерігати граніти та мігматити житомирського комплексу (палеопротерозой), а також ксеноліти порід тетерівської серії (палеопротерозой)).

Таблиця 2

Паспорт відслонення кристалічних порід уздовж р. Случ

А. Вихідні дані	
1. Назва (індекс)	Відслонення кристалічних порід уздовж р.Случ
2. Фотографія загального плану	
2. Адміністративне положення	Корецький р-н, с. Устя та Березнівський р-н, с. Маринин, береги р.Случ
3. Фізико-географічне положення	Городницько-Смільченський район Житомирського Полісся
4. Абсолютна висота підніжжя	250 м
Б. Розташування і походження	
1. Геоморфологічне положення	Схилове, долина річки
2. Особливості розташування	Групове, вздовж річки
3. Походження	Природне
В. Опис відслонення	
1. Морфологічний тип	Скелі, скелясті береги
2. Морфометрія відслонення	Висота скель – від 5 до 25 м Довжина скелястого берегу – до 45 м
4. Характер відслонення	Кристалічні породи залягають у вигляді лінійних складок, з досить крутим, часто вертикальним падінням порід.

5. Породи	Різноманітні за складом гнейси тетерівської серії та граніти палеопротерозойського віку. Майже всі виходи виявляють ознаки впливу тектонічних процесів. Гранітні ін'єкції майже ідеально повторюють всі вигини складок мігматитів і гнейсів.
6. Літологія	Гнейси та граніти світло сірого та темно сірого кольорів.
7. Характер поверхні відслонення, її нанорельєф	Стінки скельних відслонень неоднорідні, часто повторюють форму тіл інтрузивних порід. Серед метаморфічних порід у вигляді невеликих масивів, лінзоподібних та жильних тіл трапляються породи інтрузивного комплексу. Вони представлені сірими, рожевими, червоними аплітоїдними гранітами та пегматитами.
8. Текстура	Однорідна
9. Потужність різних літологічних товщ	Породи датуються нижнім протерозоем. Кристалічні породи часто виходять на денну поверхню, формуючи скелясті відслонення, або ж перекриті продуктами руйнування кристалічних порід та четвертинними відкладами. В місцях виходу на денну поверхню порід, багатих польовим шпатом та слюдами, можна спостерігати процеси каолінізації. Загалом потужність літологічних товщ важко визначити, оскільки не простежується чіткого розмежування.
10. Наявні ознаки органічних решток	-
12. Доступність відслонень	Добра
13. Антропогенне перетворення об'єкту та його близького довкілля	Об'єкт майже не зазнав антропогенного перетворення. Використовується в туристичних цілях.
14. Інші відомості	Скелясті схили частково заростають піонерною рослинністю.
Г. Цінність відслонення гірських порід, її використання та охорона	
1. Цінність: науково-пізнавальна	Висока. Об'єкт цінний в плані дослідження гранітних комплексів нижньопротерозойських порід, що характерні для долини р.Случ

естетична	Дуже висока. Гранітні кручі вздовж берегів річки з мальовничими печерами та улоговинами.
культурно-історична	-
дидактична	Висока. Ознайомлення з кристалічними породами гранітного комплексу нижнього протерозою
спортивна	Висока. Об'єкт можна використовувати для скелелазіння, а долину Случі використовують для сплавів.
рекреаційна	Висока. Популярні місця відпочинку місцевих мешканців («дикий туризм»)
екологічна	Висока. Тут зростають 7 видів папоротей, низка рідкісних центральноєвропейських видів – булавоносець сіруватий, фіалка багнова, гвоздика картезіанська, енотера червоностеблева.
2. Атрактивність	Дуже висока
3. Сучасне використання об'єкту та рекомендації щодо його використання та охорони	Пам'ятка входить у території Надслучанського РЛП. Доцільним є режим регульованої заповідності з нормованим рекреаційним використанням
5. Площа заповідної території (га)	Відслонення входить у заказник площею 170 га, з них 85 га на території Березнівського району та 85 га на території Корецького району
6. Режим утримання	Має заповідний статус місцевого значення.
7. Тип діяльності	Природоохоронний, рекреаційний.
Д. Вивченість об'єкту	
1. Історія досліджень	Відомі описи урочища в регіональній літературі з кін. XIX – поч. XX ст.
2. Ступінь вивченості відслонення гірських порід	Задовільно вивчений в геологічному плані, добре у флористичному плані.

Автор паспорту – Сказько Олена (дата 12.07.2019 р.).

Отже, територія Березнівського району Рівненської області відзначається особливою геолого-геоморфологічною цінністю, великим естетичним і рекреаційним значенням та мальовничістю ландшафтів. В межах території досліджень є можливість розвитку геотуризму та успішного здійснення різних форм екологічного виховання у зв'язку з різноманітністю, цінністю та атрактивністю геолого-геоморфологічних пам'яток природи [4; 5].

Список використаних джерел

1. Брусак В. П., Бакун В. Методичні аспекти класифікації і паспортизації геолого-геоморфологічних пам'яток природи. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2011. Вип. 39. С. 44–51.
2. Геологічні пам'ятки України. За ред. В. І. Калініна, Д. С. Гурського, І. В. Антакової. Київ: ДІА, 2006. Т.1. 320 с.
3. Коротенко Н. Е., Щирица А. С., Каневський А. Я. и др. Геологические памятники Украины. Киев: Наукова думка, 1987. 154 с.
4. Сіренко І., Швед Л. Пропагування геолого-геоморфологічних знань шляхом створення і використання в навчальному процесі мережі пам'яток неживої природи місцевого значення. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2006. Вип. 33. С. 382–391.
5. Сіренко І. Геотопи північно-західного краю УКЩ і їхнє використання в геотуризмі. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2011. Вип. 39. С. 398–312.

ПРОСТОРОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Теслович М. В.

*Львівський національний університет імені Івана Франка
Науковий керівник – канд. геогр. наук, доц. Кричевська Д. А.*

Актуальність теми. Закарпаття належить до областей із найбільшою часткою земель лісового фонду. Лісогосподарська галузь є однією із основних у системі соціально-економічного та екологічного розвитку значної частини області. До місцевих бюджетів за місцезнаходженням лісової ділянки відповідно до діючого законодавства перераховуються рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів та податок за лісові землі. Для окремих громад такі надходження становлять основу місцевого бюджету. Слід зазначити, що значна частка лісів області (61%) виконує природоохоронну, рекреаційно-оздоровчу та захисну функції і виключена із експлуатації.

Інформація про кожну лісову ділянку та її основні характеристики здобувається у процесі лісовпорядкування. Для Державного агентства лісових ресурсів України, якому підпорядковано 87,1% лісів Закарпаття, його проводить Українське державне проєктне лісовпорядне виробниче об'єднання «Укрдержліспроект»